

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра молекулярної біології і біотехнології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор Холін Ю.В.

_____

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
КОНСТРУЮВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БІОСЕНСОРІВ
(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напря́м) _____ Біологія _____

спеціалізація _____

факультет _____ Біологічний _____

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою біологічного факультету

“29” серпня 2016 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: ЛАВІНСЬКА О.В., к.б.н., доцент кафедри молекулярної біології і біотехнології.

Програму схвалено на засіданні кафедри молекулярної біології і біотехнології

Протокол від “26” серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри молекулярної біології і біотехнології

_____ Божков А.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією біологічного факультету

Протокол від “29” серпня 2016 року № 1

Голова методичної комісії біологічного факультету

_____ Догадіна Т.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни КОНСТРУЮВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БІОСЕНСОРІВ складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки рівня другий (магістерський) спеціальності Біологія

1. Опис навчальної дисципліни

- 1.1. Метою викладання навчальної дисципліни КОНСТРУЮВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БІОСЕНСОРІВ є ознайомлення студентів з сучасними питаннями конструювання біосенсорів та їх практичного застосування
- 1.2. Основним завданням вивчення дисципліни КОНСТРУЮВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ БІОСЕНСОРІВ є оволодіти теоретичними основами методів побудови біосенсорів і сформувані практичні навички дослідної і виробничої роботи
- 1.3. Кількість кредитів - 4
- 1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	

- 1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання при подальшому навчанні та професійній діяльності бути здатними осмислювати нову інформацію в контексті набутих знань про основні принципи конструювання біосенсорів і можливості їх використання.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні поняття, історія розвитку біосенсорів, класифікація біосенсорів.

Тема 1. Загальні поняття, історія розвитку біосенсорів, галузі застосування. Поняття про біосенсори. Історія розвитку. Загальна схема будови біосенсорного пристрою. Класифікації біосенсорів. Характеристики функціонування біосенсорів.

Тема 2. Класифікація біосенсорів за біологічним компонентом. Ферментні сенсори. Методи визначення ферментативної активності в ферментних сенсорах. Імуносенсори. ДНК-сенсори та аптамери. Мікробні біосенсори. Біосенсори на основі надмолекулярних структур.

Тема 3. Методи включення біологічного компонента у біосенсори. Загальне визначення терміну «іммобілізація». Класифікація методів включення біологічного компонента. Методи фізичної іммобілізації: адсорбція, захват, електрополімерізація, включення, мікрокапсулювання, афінна іммобілізація. Ковалентна іммобілізація біологічного матеріалу. Іммобілізація мікроорганізмів і надмолекулярних структур.

Тема 4. Принципи функціонування перетворювачів. Класифікація біосенсорів за типом перетворювача. Електрохімічні перетворювачі: потенціометричні, амперметричні, кондуктометричні. Закон Фарадея. Іон-селективні транзистори. Рівняння Коттрелла. П'єзосенсори. Колориметричні біосенсори. Оптичні біосенсори. Люмінесцентні біосенсори. Оптиоди на основі оптичного волокна.

Розділ 2. Галузі застосування біосенсорів, проблеми розвитку та впровадження біосенсорних пристроїв.

Тема 1. Біосенсори в діагностиці. Глюкометри. Ферментні сенсори для визначення лактата, сечової кислоти, сечовини, холестерину, фосфоліпідів. ДНК-іагностика.

Тема 2. Біосенсори в екобіотехнології. Інгібіторні біосенсори. Визначення пестицидів антихолінестеразної дії, важких металів. Субстратні сенсори на сірководень, окиси азота, сульфіти, фосфорорганічні пестициди. Біосенсори для визначення сумарної токсичності – ДНК-шкідливі фактори, сума важких металів.

Тема 3. Біосенсори в харчовій промисловості. Контроль якості продуктів харчування за основними біомаркерами. Визначення вітамінів. Визначення старіння продуктів харчування, оцінка віку вин та міцних спиртних напоїв, фальсифікація продуктів харчування. Визначення крохмалю, глюкози.

Тема 4. Проблеми розвитку біосенсорів. Переваги застосування біосенсорів в медицині, в аналізі навколишнього середовища, харчовій промисловості. Перспективи розвитку біосенсорів. Комерціалізація наукових результатів щодо впровадження біосенсорів. Проблема обмеженого часу життя біосенсору.

Розділ 3. Клітинні біосенсори, приклади використання.

Тема 1. Клітинні біосенсори та біосенсорні пристрої. Поняття тест-реакції, тест-організму. Неспецифічні біосенсори, приклади використання.

Тема 2. Клітинна біосенсорна система на основі *Dunaliella viridis*. Характеристика біологічного об'єкту. Визначення загальної цитотоксичності біологічної рідини за допомогою біосенсору на основі *Dunaliella viridis*.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1 Загальні поняття, історія розвитку біосенсорів, класифікація біосенсорів												
Тема 1.	9	1				8	24	1				11
Тема 2.	10	1				9						12
Тема 3.	11	2				9	23	1				11
Тема 4.	11	2				9						11
<i>Разом за розділом 1</i>	41	6				35	47	2				45
Розділ 2 Галузі застосування біосенсорів, проблеми розвитку та впровадження біосенсорних пристроїв.												
Тема 1.	10	1				9	11		2			9
Тема 2.	10	1				9	10	1				9
Тема 3.	14	2	3			9	12	1	2			9
Тема 4.	13	2	3			8	9	1				8
<i>Разом за розділом 2</i>	47	6	6			35	42	3	4			35
Розділ 3 Клітинні біосенсори, приклади використання												
Тема 1.	16	2	5			9	16	1	2			14
Тема 2.	16	2	5			9	15					14
<i>Разом за розділом 3</i>	32	4	10			18	31	1	2			28
Усього годин	120	16	16			88	120	6	6			108

4. Темі семінарських (практичних лабораторних) занять Темі семінарських занять

№	Назва теми	Кількість годин денне(заочне)
1	Загальні поняття, історія розвитку біосенсорів, галузі застосування.	1
2	Класифікація біосенсорів за біологічним компонентом.	1(0,5)
3	Методи включення біологічного компонента у біосенсори.	2(0,5)
4	Принципи функціонування перетворювачів.	2(1)
5	Біосенсори в діагностиці.	2(1)
6	Біосенсори в екобіотехнології.	2(1)
7	Біосенсори в харчовій промисловості.	1
8	Проблеми розвитку біосенсорів.	1
9	Клітинні біосенсори та біосенсорні пристрої.	2(1)
10	Клітинна біосенсорна система на основі <i>Dunaliella viridis</i> .	2(1)
	Разом	16(6)

Лабораторні заняття програмою не передбачаються.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин денне(заочне)
1	Опрацювання навчального матеріалу	20(20)
2	Підготовка до контрольних робіт	15(19)
3	Підготовка до семінарських занять	17(23)
4	Підготовка до екзамену	36 (46)
	Разом	88(108)

6. Індивідуальні завдання

(Не передбачені навчальним планом)

7. Методи контролю.

Поточний контроль:

Програма передбачає наступні форми поточного контролю:

поточне опитування: здійснюється перед та під час семінарських занять робіт з метою контролю засвоєння теоретичних положень, викладених під час лекцій;

оцінка за доповіді, зроблені на семінарських заняттях. Студентам пропонується перелік тем для доповідей на семінарських заняттях

Підсумковий семестровий контроль:

Проводиться у формі семестрового екзамену.

8. Схема нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота				Екзамен	Максимальна сума
Розділ	Форма контролю	Кількість балів			
		мінімальна для зарахування	максимальна		
Розділ 1	Поточне опитування	6	12	40	100
Розділ 2	Поточне опитування	6	12		
	Доповідь на семінарському занятті	6	12		
Розділ 3	Поточне опитування	6	12		
	Доповідь на семінарському занятті	6	12		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Биосенсоры: основы и применения / Под ред. Д. Тернера. М.: Мир, 1992.
2. Божков А.И. Биотехнология. Харьков: Федорко, 2008.
3. Эггинс Б. Химические и биологические сенсоры. М. Техносфера, 2005.- 336 с.
4. Евдокимов Ю.М. Биосенсоры на основе одноцепочечных и двухцепочечных нуклеиновых кислот // Сенсорные системы. 1998. Т.12. Вып.1. С.5–21.

Допоміжна література

1. Будников Г.К. Биосенсор как новый тип аналитических устройств // СОЖ. – 1996. - №12. – С. 26 – 32.
2. А.А. Карякин, Е.А. Уласова, М.Ю. Вагин, Е.Е. Карякина. Устройство, классификация и функциональные характеристики // Сенсор. – 2002. - № 1. – С. 16-23.
3. С.Д. Варфоломеев. Биосенсоры // СОЖ. – 1997. - № 1. – С. 45-49.
4. Использование клеточного биосенсора *Spirostomum ambigua* для характеристики биологической активности компонентов фармацевтических препаратов / С. Н. Быканова, О. С. Суздалева, О. Б. Серегина [и др.] // Электронный журнал «ИССЛЕДОВАНО В РОССИИ». – С. 1114 – 1129. – Режим доступа к журналу: <http://zhurnal.ape.relarn.ru/articles/2003/0098.pdf>.
5. Сафронова О.Г., Химченко В.И., Штарк М.Б. Тканевые и клеточные биосенсоры. Возможности клинического применения (обзор) // Медицинская техника. 1995. № 6. С.39–46.
6. Иммуобилизованные клетки и ферменты. Под ред. Дж. Вудворда. Пер. с англ. под ред. И.В. Березина. – М.: Мир, 1988. – 216 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://biolum.sfu-kras.ru>
2. <http://www.rusbiotech.ru>
3. <http://www.portalnano.ru>
4. <http://www.scirp.org/journal/ojab/>